

JUSTIITSMINISTEERIUM

Eestkoste

Koostaja Andra Olm
Justiitsministeeriumi eraõiguse talituse nõunik
22.08.2019

Sisukord

Viidatud õigusaktid	4
Viidatud kirjandus	4
1. Eestkoste üldised põhimõtted	5
1.1. Teovõime	5
1.2. Eestkoste mõiste ja eesmärk	5
2. Eestkoste seadmine	6
2.1. Eestkoste seadmise alused	6
2.1.1. Alaealine	6
2.1.2. Täisealine	6
2.2. Eestkostja isik	7
2.2.1. Füüsilise isiku määramine eestkostjaks	7
2.2.2. Juriidilise isiku määramine eestkostjaks	8
2.2.3. Valla- või linnavalitsus (KOV) eestkostjana	8
2.2.4. Mitme eestkostja nimetamine	9
2.3. Täisealise isiku eestkoste ulatus	10
2.4. Valla- või linnavalitsuse (KOV) ülesanded eestkoste seadmisel	11
3. Kohtumenetlus	12
3.1. Hagita menetluse eripärad	12
3.2. Eestkoste seadmiseks avalduse esitamine	12
3.2.1. Avalduse esitamiseks õigustatud isikud	12
3.2.2. Riigilõiv	13
3.3. Esindaja määramine	13
3.4. Ekspertiis	13
3.5. Isiku ärakuulamine	14
3.6. Asja arutamine	15
3.7. Ajutine eestkostja (esialgne õiguskaitse)	15
3.7.1. Alaealine	15
3.7.2. Täisealine	16
3.8. Kohtumäärus	16
3.8.1. Alaealine	16
3.8.2. Täisealine	17
3.8.3. Määruse kehtimine, täitmine ja jõustumine	17
3.9. Iseseisev kaebeõigus ja tsiviilkohtumenetlusteovõime	18

4.	Eestkoste teostamine	18
4.1.	Üldised põhimõtted	18
4.1.1.	Eestkostetava huvide igakülgne kaitse	18
4.1.2.	Keeld panna oma kohustuste täitmist kolmandale isikule	18
4.1.3.	Eestkostetava ülalpidamine	19
4.2.	Esindusõiguse ulatus	19
4.3.	Eestkostja ülesanded	20
4.3.1.	Eestkostetava isikuga seotud ülesanded	20
4.3.2.	Eestkostetava varaga seotud ülesanded	20
4.3.3.	Eestkostja ülesanded seoses hoolekandeesutuses asuva eestkostetavaga	22
4.4.	Kohtu eelneva nõusoleku nõude eiramise tagajärjed	23
4.5.	Eestkostja tasu ja kulude hüvitamine	24
5.	Eestkoste erijuhud	24
5.1.	Eestkostja määramine sündimata lapsele	24
5.2.	Erieestkostja	25
6.	Järelevalve teostamine	25
6.1.	Kohtulik järelevalve	25
6.2.	Eestkostja aruanne	26
7.	Eestkoste pikendamine ja/või eestkoste ulatuse muutmine	26
8.	Eestkoste lõppemine	27

Viidatud õigusaktid

lühend	pealkiri	avaldamismärge
PKS	perekonnaseadus	RT I, 09.05.2017, 29
PS	Eesti Vabariigi põhiseadus	RT I, 15.05.2015, 2
RLS	riigilõivuseadus	RT I, 19.03.2019, 42
TsMS	tsiviilkohtumenetluse seadustik	RT I, 19.03.2019, 22
TsÜS	tsiviilseadustiku üldosa seadus	RT I, 06.12.2018, 3
VPTS	väärtpaberitururu seadus	RT I, 19.03.2019, 76
VÕS	võlaõigusseadus	RT I, 20.02.2019, 8

Viidatud kirjandus

lühend	teos
TsMS Komm III	Kõve, V. jt. Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. XI–XV osa (§-d 475–759). Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, Juura 2018.

1. Eestkoste üldised põhimõtted

1.1. Teovõime

Täielik teovõime on 18-aastaseks saanud isikul (täisealisel). Alla 18-aastaselt isikul (alaealisel) ja isikul, kes psüühikahäire tõttu kehvast ei suuda oma tegudest aru saada või neid juhtida, on piiratud teovõime. Täisealise isiku piiratud teovõime mõjutab isiku tehingute kehtivust üksnes ulatuses, milles ta ei suuda oma tegudest aru saada või neid juhtida. Kui isikule, kes vaimuhaiguse, nõrgamõistuslikkuse või muu psüühikahäire tõttu ei suuda kehvast oma tegudest aru saada või neid juhtida, on määratud kohtu poolt eestkostja, siis eeldatakse, et isik on piiratud teovõimega ulatuses, milles talle eestkostja on määratud (TsÜS § 8 lõiked 2 ja 3).

1.2. Eestkoste mõiste ja eesmärk

Eestkoste on riigi loodud institutsioon, millega kohus annab ühele isikule (eestkostjale) kohustuse ja õiguse teha isiku ja varaga seotud otsuseid teise inimese (eestkostetava) eest.

Eestkoste on reguleeritud perekonnaseaduses (PKS) ja tsiviilkohtumenetluse seadustikus (TsMS) ning selle eesmärk on kaitsta esindusõiguslike vanemateta alaealiste ning piiratud teovõimega täisealiste isikute isiklikke ja varalisi õigusi ning huve. Küsimus täisealise isiku teovõime piiratuduse tõttu talle eestkoste seadmise vajadusest tekib siis, kui ta ei saa adekvaatselt aru oma tegude tähendusest ning vajab seetõttu abilist, kes seisaks tema huvide eest. Täisealise isiku eestkostevajadus on seotud üksnes tema vaimse tervisega.

Täisealise isiku teovõime piiratus on faktiline seisund, mille esinemist kohus kontrollib. Seega kohus ei piira isiku teovõimet, vaid tuvastab, et see on piiratud, ja seab vajadusel eestkoste.

Eestkostja määramise menetluse eesmärgiks on kontrollida, kas isik on piiratud teovõimega ja kas ta vajab eestkostet, sh tagada vajadusel isiku õiguste ja huvide kaitse. Eestkostja määramiseks tuleb kohtul tuvastada, kas ja millises osas on isiku teovõime piiratud, st millises osas ei suuda isik oma tegudest aru saada või neid juhtida ja vajab eestkostet. Isiku eestkostevajaduse ja selle ulatuse tuvastab kohus asjas kogutud tõendite alusel (Riigikohtu 09.11.2011 määrus nr [3-2-1-87-11](#)).

Eestkostja on eestkostetava seaduslik esindaja, kelle tegevusest sõltub suures ulatuses eestkostetava olukord, kuivõrd oma piiratud teovõime tõttu ei ole eestkostetaval reeglina võimalik ise enda huve kaitsta. Samas on äärmiselt oluline, et eestkoste seataks vaid selles ulatuses, milles see on hädavajalik ehk selles ulatuses, milles isikul endal teovõime puudub. Isiku teovõime täielik puudumine peaks olema erandjuhtum.

Perekonnaseaduse eestkostet reguleerivate sätete mõtte kohaselt tuleb eestkostet vajavale lapsele määrata eestkostja ning tagada igal võimalikul juhul lapse kasvamine füüsilisest isikust eestkostja perekonnas. Eestkostja määramise eesmärgiks on tagada lapse õiguste ja huvide täielik kaitse kuni tema täisealiseks saamiseni ka juhul, kui lapsel ei ole vanemaid, kes seda teeksid (Riigikohtu 23.11.2011 määrus nr [3-2-1-98-11](#)).

2. Eestkoste seadmine

2.1. Eestkoste seadmise alused

2.1.1. Alaealine

Kui alaealise lapse kummalgi vanemal ei ole esindusõigust või kui lapse päritolu ei ole võimalik kindlaks teha, määrab kohus talle eestkostja (PKS § 171 lg 1). Eestkostet vajavast lapsest peab teavitama valla- või linnavalitsust, kus laps harilikult viibib, ja kohut. Eelkõige on teavitamise kohustus valitsusasutuse või valla- või linnavalitsuse ametnikel, politseinikel, raviasutuse või hoolekandetasutuse juhtidel, kohtunikel, prokuröridel, notaritel ja kohtutäituritel, kellel on andmeid eestkostet vajava lapse kohta. Sama kohustus on ka eestkostet vajava lapse sugulastel.

Kohus peab eestkoste vajadusest teada saades ise algatama eestkoste seadmise.

Alaealisele lapsele saab seega määrata eestkostja eelkõige juhul, kui lapsel ei ole hooldusõiguslikku vanemat, sh kui vanema hooldusõigus on peatatud või piiratud teovõimega vanema esindusõigus on peatunud ning lapsel ei ole teist hooldusõiguslikku vanemat. Lisaks saab alaealisele määrata eestkostja ka juhul, kui vanema hooldusõigust on piiratud ja selle tulemusena ei ole vanemal kas täielikult või osaliselt lapse esindamise õigust, st lapsel ei ole hooldusõiguslikku vanemat kõigi tema isiklike ja/või varaliste õiguste ja huvide kaitseks (Riigikohtu 23.11.2011 määrus nr [3-2-1-98-11](#)).

Juhtudel, kus alaealise lapse huvide kaitseks on vaja määrata eestkostja, kuid samas pole alust võtta vanemalt ära tema vanema õigusi (näiteks ei ole vanemad võimelised lapse varaliste huvide eest seisma tervislikel põhjustel või ka lihtsalt seetõttu, et nad viibivad välisriigis), tuleks määrata erieestkoste nende ülesannete täitmiseks (näiteks vara valitsemiseks), milleks vanem(ad) ise võimelised ei ole. Sellisel juhul jäävad vanematele alles nende õigused, kuid varahooldusõigus ning sellest tulenev esindusõigus läheb üle erieestkostjale.

Eestkostja võib nimetada ka juba enne lapse sündi, kui on alust eeldada, et pärast sündi vajab laps eestkostjat (PKS § 173 lg 2). Selline olukord võib esineda näiteks juhul, kui last ootab piiratud teovõimega isik, kes ei saaks olla lapse seaduslik esindaja (vanema hooldusõigus peatub ajavahemikuks, mil vanema teovõime on piiratud). Selline eestkoste seadmine jõustub lapse sünni hetkel.

2.1.2. Täisealine

PKS § 203 lg 1 sätestab, et kui täisealine ei suuda vaimuhaiguse, nõrgamõistuslikkuse või muu psüühikahäire tõttu kestvalt oma tegudest aru saada või neid juhtida, määrab kohus tema enda, tema vanema, abikaasa või täisealise lapse või valla- või linnavalitsuse avalduse alusel või omal algatusel talle eestkostja. Sama paragrahvi lg 4 näeb ette, et kohus kontrollib hiljemalt iga viie aasta järel, kas eestkoste jätkumine eestkostetava üle on eestkostetava huvide kaitseks vajalik ning kas on alust eestkostja ülesandeid laiendada või kitsendada, tehes selle kohta määruse.

TsÜS § 8 lg-s 2 on alused (vaimuhaigus, nõrgamõistuslikkus või muu psüühikahäire, mille tõttu isik kestvalt ei suuda oma tegudest aru saada või neid juhtida) isiku piiratud teovõime tuvastamiseks loetletud ammendavalt. Isik, kes oma kõrge vanuse, füüsilise puude või muu asjaolu tõttu ei ole võimeline kõikide igapäevaeluliste toimetustega hakkama saama, kuid kelle võimes oma tahet vabalt määrata ei ole kahtlust, ei ole piiratud teovõimega (Riigikohtu 07.12.2005 määrus nr [3-2-1-141-05](#)).

2.2. Eestkostja isik

2.2.1. Füüsilise isiku määramine eestkostjaks

Füüsilise ja juriidilise isiku võib eestkostjaks määrata vaid tema nõusolekul nii alaealiste kui täisealiste isikute puhul ning sobiva eestkostja selgitab kohus välja koostöös KOV-iga (PKS § 173 lg 1, § 174 lg 4 ja § 204 lg 4).

Eestkostjaks võib olla täisealine täieliku teovõimega füüsiline isik. Eestkostjaks ei või olla isik, kellelt on vanema hooldusõigus täielikult või osaliselt ära võetud või kes on varem rikkunud eestkostja kohustusi. Eestkostjaks ei või määrata selle tervishoiu- või hoolekandeesutuse töötajat, kus laps viibib (PKS § 174 lg-d 1 ja 2).

Alaealisele lapsele eestkostjat valides arvestatakse tema isikuomadusi, varalist seisundit ja võimeid eestkostja kohustusi täita, vanemate eeldatavat tahet ning tema suhteid lapsega, kelle üle eestkoste seatakse, lapse üleskasvatamise järjepidevust ning lapse rahvuslikku, usulist, kultuurilist ja keelelist päritolu. Kohtul ja valla- või linnavalitsusel on eestkostjat valides õigus nõuda eestkostjaks määratavalt isikult dokumente ja informatsiooni tema sobivuse hindamiseks (PKS § 174 lg 3).

PKS annab vanematele võimaluse oma lapsele eestkostja nimetada või konkreetseid isikuid eestkostjatena välistada. Vanema ja lapse suhte erilisust ning vanema õigust lapse elukäigu suunamiseks arvestades tuleks sellist vanemate soovi igal juhul järgida, kui see lapse huvidega vastuollu ei lähe. Seetõttu näeb PKS ette, et eestkostjaks määratakse sobivuse korral isik, kelle vanem on lapse seadusliku esindajana oma testamendis või pärimislepingus nimetanud. Kui vanemad on testamentides või pärimislepingutes nimetanud eri isikud, määratakse eestkostjaks isik, kes on eestkostjaks sobivaim. Eestkostjaks ei või nimetada isikut, kelle eestkostjaks oleku on vanem lapse seadusliku esindajana oma testamendis või pärimislepingus välistanud. Kui vanemad on andnud teineteisele vasturääkivaid korraldusi, kehtib viimasena surnud vanema korraldus (PKS § 177 lg-d 1-3)

Täisealise isiku eestkostjaks määratakse füüsiline isik, kes oma isikuomadustelt ja võimetelt sobib määratud ülesannetes eestkostetava huve kaitsma. Eestkostjat määrates arvestatakse ka tema ja eestkostetava vahelisi suhteid. Eestkostjaks ei või määrata selle tervishoiu-, hoolekande- või haridusasutuse töötajat, kus täisealine elab. Kui täisealine teeb või on varem teinud ettepaneku eestkostja isiku määramise kohta, tuleb tema ettepanekut arvestada, kui see ei ole tema huvidega vastuolus (PKS § 204 lg-d 1-3).

Eestkostjaks võib määrata ka linna- või vallavalitsuse asutuse töötaja, kuid selleks tuleb hinnata, kas see on eestkostetava huvides ning kas füüsiline isik, kes on valmis eestkostekohustust täitma, on eestkostjaks sobiv. PKS § 204 lg 1 mõttes füüsilise isiku kui eestkostja sobivuse hindamisel on oluline, et füüsiline isik otsustab vabatahtlikult (kas tasu eest või tasuta) hakata eestkostetava eestkostjaks, soovib ja ka suudab eestkostetava huve kaitsta, lähtub oma tegevuses üksnes eestkostetava huvidest ning mõistab eestkostjaks hakkamisega kaasnevaid kohustusi ja tagajärgi (Riigikohtu 08.11.2017 määrus nr [2-12-16865/101](#)).

TsMS § 525 lg 3 kohaselt kuulab kohus enne eestkostja määramist ära isiku, kelle eestkostjaks määramist taotletakse või keda kohus kavatseb eestkostjaks nimetada, ja võimaliku avaldaja. Selle sätte eesmärk on saavutada veendumus eestkostja isiku sobivuses. Äraakuulamist ei asenda avaldus seada isiku üle eestkoste (Riigikohtu 10.12.2014 määrus nr [3-2-1-127-14](#)).

2.2.2. Juriidilise isiku määramine eestkostjaks

Eestkostjana eelistatakse alati füüsilisi isikuid, kuid ka juriidilist isikut on võimalik eestkostjaks määrata. Selline juriidiline isik peab vastama teatud kriteeriumidele – ta peab tegelema süstemaatiliselt eestkostetavatele füüsilisest isikust eestkostjate otsimise, nende nõustamise ja koolitamisega. Eelkõige võiksid selliste juriidiliste isikutena kõne alla tulla heategevuslikud (alaealiste eestkostetavate puhul näiteks lastekaitsega tegelevad) mittetulundusühingud.

Juriidilise isiku võib alaealise lapse eestkostjaks määrata seega juhul, kui ei leita eestkostjaks sobivat füüsilist isikut või kui vanem on juriidilise isiku testamendiga või pärimislepinguga eestkostjana ette näinud. Juriidiline isik määratakse eestkostjaks tema nõusolekul ning juriidilisest isikust eestkostjaks ei või määrata seda tervishoiu-, hoolekande- või haridusasutust, kus laps viibib (PKS § 175).

Ka täisealise isiku eestkostjaks võib määrata juriidilise isiku viimase nõusolekul, kui ei leita sobivat füüsilist isikut. Kui juriidiline isik saab teada, et täisealisele on võimalik määrata füüsilisest isikust eestkostja, peab ta sellest viivitamata teatama kohtule ja valla- või linnavalitsusele. Juriidiline isik kontrollib vähemalt üks kord aastas, kas eestkostetavale on võimalik määrata füüsilisest isikust eestkostja. Info selle kohustuse täitmise kohta peaks kajastuma ka eestkoste aruandes. Juriidilisest isikust eestkostjaks ei või määrata seda tervishoiu- või hoolekandetasutust, kus täisealine viibib (PKS § 205 lg-d 1, 2 ja 4).

2.2.3. Valla- või linnavalitsus (KOV) eestkostjana

2.2.3.1. Eestkostja ülesannete täitmine eestkostja määramiseni

Kuni eestkostja määramiseni täidab eestkostja ülesandeid alaealise lapse rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne valla- või linnavalitsus, kui eestkoste seadmise eeldused on täidetud. Eestkostja ülesannete täitmisel on valla- või linnavalitsusel seadusest tulenevad eestkostja õigused ja kohustused (PKS § 176 lg 1).

KOV saab eestkostja ülesannete täitjana perekondlikesse suhetesse sekkuda avaliku võimu kandjana avalike huvide kaitseks (PS § 26).

Selline eestkostja ülesannete täitmine on ette nähtud ajutisena, kuni isikule kohtu poolt eestkostja määratakse. Isegi juhul, kui KOV tagab lapsele eluks ja arenguks vajalikud elutingimused sotsiaalhoolekande korras, tuleb lapsele, kellel ei ole esindusõiguslikku vanemat ega eestkostjat, määrata tema õiguste ja huvide kaitseks eestkostja (Riigikohtu 23.11.2011 määrus nr [3-2-1-98-11](#)). KOV peab seega võimalikult kiiresti eestkostet vajavale isikule eestkostja määramiseks kohtusse avalduse esitama, et tagada eestkostetava huvide maksimaalne kaitse.

Sageli kerkib küsimus eestkoste teostamisest, kui eestkostetava elukoht muutub. Sellisel juhul on võimalik KOV-idel kokku leppida, et eestkostja ülesanded lähevad uuele KOV-ile üle. Selleks annab aluse PKS § 176 lg 3, mille kohaselt võivad eestkostetava rahvastikuregistrisse kantud elukoha muutumisel tema esialgse rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne KOV ja uue rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne KOV kokku leppida, et eestkostja ülesandeid täidab uue rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne KOV. Kokkuleppe saavutamiseni täidab eestkostja ülesandeid lapse esialgse rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne KOV. Seega on KOV-idel võimalik kokku leppida eestkostja ülesannete üleminekus. Kui omavahel

kokkulepet ei saavutata, siis on võimalik seni eestkostja ülesandeid teostanud KOV-il pöörduda kohtusse, et PKS § 176 lg 2 või PKS § 205 lg 3 alusel tuvastataks, kumma KOV-iga on eestkostetav tugevamalt seotud.

Kui eestkostet vajavat isikut ei ole kantud rahvastikuregistrisse või tema kohta puuduvad rahvastikuregistris elukoha andmed, siis teostab eestkostja ülesandeid tema hariliku viibimiskoha järgne KOV ning hariliku viibimiskoha muutumisel saavad samuti vana ja uue viibimiskoha järgne KOV omavahel eestkoste üleminekus kokku leppida (PKS § 176 lg 4). Kui KOV-id omavahel kokkuleppele ei jõua, peab kohus eestkoste seadmise menetluses kindlaks määrama, kumb KOV on eestkostetavaga tugevamalt seotud.

2.2.3.2.KOV-i määramine eestkostjaks

Võimalusel peaks alati eelistama KOV-i asemel eestkostjana füüsilist isikut või sobiva füüsilise isiku puudumisel juriidilist isikut.

Kui aga sobivat füüsilist või juriidilist isikut ei leita, määratakse eestkostjaks KOV, millega eestkostetav on kõige tugevamalt seotud. Eestkostetav on kõige tugevamalt seotud muu hulgas selle KOV-iga, kust ta pärit on, kus ta on suurema osa ajast elanud, millega ta on säilitanud olulised sidemed, kus asuvad tema lähedased või vara või kus on tema rahvastikuregistrijärgne elukoht (PKS § 176 lg 2 ja § 205 lg 3).

Erandina saab kohus määrata kohaliku omavalitsuse lapse eestkostjaks koos füüsilise isikuga, kui see vastab üksikjuhtumi asjaolusid arvestades parimal viisil lapse huvidele. Võimaluse korral tuleb eelistada lapse kasvamist perekonnas, sh eestkostja perekonnas (Riigikohtu 23.11.2011 määrus nr [3-2-1-98-11](#)).

Eelpool toodud loetelu on näitlik ning tugevaim seos võib avalduda ka PKS-is loetlemata asjaolude kaudu.

KOV-i ei saa testamendiga või pärimislepinguga eestkostjaks määrata ega teda kui eestkostjat käesoleva paragrahvi lõike 3 kohaselt välistada (PKS § 177 lg 4).

KOV-ist eestkostja võib tema taotlusel vabastada, kui kohus leiab, et teine KOV on eestkostetavaga oluliselt tugevamalt seotud (PKS § 198 lg 1).

2.2.4. Mitme eestkostja nimetamine

Reeglina tuleb eestkostetavale määrata ainult üks eestkostja. Erandina võib eestkostjateks olla ka abielupaar. Siiski on võimalik määrata isikule mitu eestkostjat, kui see on konkreetse juhtumi iseärasusi ja eestkostetava vajadusi silmas pidades mõistlik (PKS § 178). Näiteks olukorras, kus isikuhooldusõigust teostav eestkostja ei ole asjakohaste erialateadmiste puudumise tõttu suuteline valitsema eestkostetava vara. Niisugusel juhul oleks otstarbekas nimetada varahoolduse teostamiseks eraldi eestkostja. Kui kohus otsustab nimetada ühele eestkostetavale mitu eestkostjat, tuleb nende nimetamise otsuses näidata, missugune on iga eestkostja ülesannete ring ning esindusõiguse ulatus. Kui seda ei ole eraldi välja toodud, siis eeldatakse, et eestkostjatel on ühine esindusõigus.

Üldjuhul tuleb määrata kõigile õdedele ja vendadele, aga ka poolõdedele ja poolvendadele ühine eestkostja, et tagada laste koos kasvamine. Ühe pere lastele võib määrata erinevad eestkostjad üksnes juhul, kui kõiki asjaolusid arvestades ei ole võimalik lastele ühist eestkostjat

määrata või kui eraldi eestkostjate määramine vastab asjaolusid arvestades paremini laste huvidele. Eestkostja määramisel tuleb üldjuhul eelistada alaealisele lapsele ühe eestkostja määramist. Mitu eestkostjat saab määrata üksnes juhul, kui lapse eestkostjaks soovivad saada abikaasad, kellel on ühine soov hakata lapse eest hoolitsema ja teda kasvatada, aga ka muudel erandlikel juhtudel, kui mitme eestkostja määramine vastab kõiki asjaolusid arvestades lapse huvidele paremini kui ühe eestkostja määramine. Mitme eestkostja määramine olla põhjendatud olukorras, kus eestkostet vajavad mitu ühe pere last. Mitme eestkostja määramine on põhjendatud, kui sellega saab vältida ühe pere laste eraldamist ning jagada üht isikut ülemäära koormavaid eestkostja ülesandeid mitme isiku vahel. Otsustades rohkem kui ühe eestkostja kasuks, peab kohus lapsele eestkostjaid määrates otsustama ka selle, kas määrata isikud ühisteks eestkostjateks, kellel on lapse suhtes ühine esindusõigus kõigis lapse elu puudutavates küsimustel, või määrata eraldi iga eestkostja ülesanded ja esindusõiguse ulatuse (Riigikohtu 23.11.2011 määrus nr [3-2-1-98-11](#)).

2.3. Täisealise isiku eestkoste ulatus

Täisealise isiku teovõime piiratuse ulatus sõltub eelkõige tema vaimse tervise seisundist. ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni kohaselt tuleb eestkostet kasutada nii harva kui võimalik ja nii väikeses ulatuses, kui võimalik. Üldpõhimõtteks on eestkoste seadmine võimalikult kitsas ulatuses ja isiku maksimaalne kaasamine eestkoste seadmise protsessi.

Ka PKS näeb ette, et täiskasvanule võib eestkoste määrata ainult nende ülesannete täitmiseks, milleks see on vajalik. Eestkoste ei ole vajalik, kui isiku huve saab kaitsta volituse andmise ning perekonnaliikmete või muude abiliste kaudu. Eestkoste seadmisel annab kohus hinnangu isiku võimele saada aru abielu sõlmimise, isaduse omaksvõtu ja muude perekonnaõiguslike tehingute õiguslikest tagajärgedest (PKS § 203 lg 2). Kohtul on seega kohustus jätta isikule maksimaalses võimalikus ulatuses tema õigused alles. Eraldi rõhutatakse perekonnaseaduses kohtu kohustust hinnata eestkoste seadmisel isiku võimet saada aru perekonnaõiguslike tehingute (abielu sõlmimine, isaduse omaksvõtt jne) õiguslikust tähendusest.

Isikul võib seega olla osaliselt piiratud teovõime, s.o osas, milles ta vaimse tervise seisundi tõttu ei saa oma tegude tähendusest aru ega suuda arukalt tegutseda. Neis küsimustes, kus isik saab oma tegude tähendusest aru ja suudab neid juhtida, ei ole isiku teovõime piiratud, st neis küsimustes tuleb austada isiku õigust vabale eneseteostusele ning selles osas võib isik iseseisvalt oma elu puudutavaid otsuseid vastu võtta ning iseseisvalt õiguskäibes osaleda. Eestkostja ülesandeks saab olla eestkostetava õiguste ja huvide kaitse üksnes neis eluvaldkondades, milles isiku enda teovõime on piiratud. Isik ei vaja hoolimata piiratud teovõimest eestkostet osas, milles tema õigused ja huvid on kaitstud muul viisil, sh kui isik on volitanud kedagi oma asju ajama ja/või tema perekonnaliikmed või muud abilised tagavad tema toimetuleku ja heaolu. Eestkostja määramisele kui kõige äärmuslikumale abinõule tuleb eelistada võimaluse korral muid abinõusid. Mh on võimalik isiku asjade ajamiseks anda volitus. Seejuures peab täisealine isik teist isikut volitades saama aru volituse tähendusest ja tagajärgedest, st olema volituse andmise ajal volitamise osas teovõimeline, et volitus kehtiks. Kui isik on kehtivalt volitanud kedagi enda asju ajama, peab kohus eestkostja ülesannete määramisel seda arvestama (Riigikohtu 09.11.2011 määrus nr [3-2-1-87-11](#)).

Eestkoste seadmise määruses peab muuhulgas märkima, kas ja milliseid tehinguid võib piiratud teovõimega isik teha eestkostja nõusolekuta. Kui kohus seab eestkoste eestkostetava kõigi asjade ajamiseks või kui eestkostja ülesannete ringi selliselt laiendatakse, loetakse lisaks, et

eestkostetav on tunnistatud valimisõiguse osas teovõimetuks ja ta kaotab hääleõiguse (TsMS § 526 lg 2 p 4 ja lg 5).

Eestkostetava iseseisvalt tehingute tegemise õiguse kajastamine eestkostemääruses on vajalik selleks, et tagada õigusselgus, kas eestkostetava eeskostja nõusolekuta tehtud tehingud on kehtivad. Kohus ei saa delegeerida eestkostjale otsustusõigust, milliste summade ulatuses võib eestkostetav iseseisvalt tehinguid teha, vaid seda peab otsustama kohus ning kohtu seisukoht peab TsMS § 526 lg 2 p-st 4 lähtudes kajastuma ka eestkostemääruses. Kui eestkostemäärusega on eestkostetavale jäetud võimalus teha iseseisvalt pisitehinguid TsMS § 526 lg 2 p 4 mõttes, ei ole eestkostet seatud kõigi asjade ajamiseks ning isik ei ole valimisõiguse osas teovõimetu TsMS § 526 lg 5 mõttes (Riigikohtu 19.04.2017 määrus nr [3-2-1-32-17](#)).

2.4.Valla- või linnavalitsuse (KOV) ülesanded eestkoste seadmisel

Eestkoste korraldamine on KOV üksuse ülesanne, kelle pädevusse kuulub perekonnaasjades perekonnaprobleemide (esialgne) lahendamine, perekonnaasjade ettevalmistamine, perekonnaasjades arvamuse andmine, nõusoleku andmine, eestkoste teostamine ja kohtumenetluse alustamine (TsMS Komm III, lk 555).

Kohaliku omavalitsuse vastavate töötajate ülesanne on selgitada välja sobiv eestkostjakandidaat, kontrollida tema tausta (selle ülesande täitmiseks on tal õigus nõuda eestkostjaks määratavalt isikult dokumente ja informatsiooni tema sobivuse hindamiseks). Lisaks on kohalikul omavalitsusel eestkoste seadmise menetluse algatamise õigus.

Kui eestkostet vajavale alaealisele või täisealisele isikule ei õnnestu leida sobivat füüsilisest või juriidilisest isikust eestkostjat, tuleb eestkostjaks määrata valla- või linnavalitsus, millega isik on kõige tugevamalt seotud. Isik on kõige tugevamalt seotud muu hulgas selle valla- või linnavalitsusega, kust ta pärit on, kus ta on suurema osa ajast elanud, millega ta on säilitanud olulised sidemed, kus asuvad tema lähedased või vara või kus on tema rahvastikuregistrijärgne elukoht. Kuni eestkostja määramiseni täidab eestkostja ülesandeid isiku rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne valla- või linnavalitsus. Kui isikut ei ole kantud rahvastikuregistrisse või tema kohta puuduvad rahvastikuregistris elukoha andmed, siis täidab eestkostja ülesandeid eestkostja määramiseni isiku hariliku viibimiskoha järgne valla- või linnavalitsus (PKS § 176 ja § 205 lg 3).

Eestkostja määramise menetluses saab kohalik omavalitsus anda kohtule ülevaate isiku tegelikust olukorrast, sh sellest, millised on tema sotsiaalsed suhted ja kuidas ta tuleb igapäevaselt oma eluga toime. Samuti saab valla- või linnavalitsus avaldada arvamust selle kohta, kas isik vajab kohaliku omavalitsuse arvates eestkostet ning kui vajab, siis millises ulatuses (Riigikohtu 09.11.2011 määrus nr [3-2-1-87-11](#)).

Kohtu korraldusel kogub ja esitab eestkostet vajava täisealise isiku elukohajärgne KOV kohtule eestkoste seadmiseks vajalikud andmed. KOV annab menetluses oma arvamuse, muu hulgas selle suhtes, keda määrata eestkostjaks ja eestkostja ülesannete ringi muutmise või eestkostja muutmise kohta (TsMS 523).

Täisealise isiku eestkoste vajaduse tuvastamiseks peaks KOV kindlasti isikuga isiklikult kohtuma. Alljärgnevalt on toodud näitlik loetelu asjaoludest, mille KOV eestkoste vajaduse tuvastamiseks omalt poolt muuhulgas välja peaks selgitama:

- Kas isik mõistab kes, kus, millises ajahetkes ja olukorras ta on;
- Kas isik mõistab raha tähendust ja oskab rahaga ümber käia;
- Kas isik saab oma asjaajamisega ise või lähedaste inimeste kaasabil hakkama;
- Millises seisus on isiku kinnisvara;
- Kas esineb oht, et isikut võidakse mingil moel ära kasutada (pettus, ähvardus vms);
- Kas isik suudab enda eest hoolitseda;
- Kas isik võib olla iseendale või teistele ohtlik.

Kohus teavitab KOV-i alaealisele lapsele eestkoste seadmise menetlusest, kui seadusest tulenevalt on vajalik KOV-i osalus selles või kui nende asjaolude teadmine on KOV-ile ilmselt vajalik oma ülesannete täitmiseks ja seadusest ei tulene teisiti. Kohus küsib KOV-i seisukohta alaealist või eestkostet puudutavas menetluses ja saadab talle menetlusi lõpetavate määruste ärakirjad (TsMS § 552).

3. Kohtumenetlus

3.1.Hagita menetluse eripärad

Piiratud teovõimega täisealisele ja alaealisele isikule eestkostja määramine on hagita asjad (TsMS § 475 lg 1 p 5 ja § 550 lg 1 p 1). Hagita menetluses ei esitata hagi, vaid avaldus ning kohtul on hagimenetlusega võrreldes oluliselt laiem diskretsioon – kohus saab muu hulgas ise tõendeid koguda. Hagimenetlusega võrreldes on erinevad ka menetlusosalised, kelleks ei ole hagita menetluses mitte hageja ja kostja, vaid avaldaja ja asjast puudutatud isikud.

Hagita menetluse algatab kohus omal algatusel või huvitatud isiku või asutuse avalduse alusel (TsMS § 476 lg 1) ning selles menetluses ei ole kohus seotud menetlusosaliste esitatud taotluste ega asjaoludega ega nende hinnanguga asjaoludele (TsMS 477 lg 5).

3.2.Eestkoste seadmiseks avalduse esitamine

3.2.1. Avalduse esitamiseks õigustatud isikud

3.2.1.1.Täisealine

Avalduse täisealisele isikule eestkostja määramiseks saavad PKS § 203 lg 1 kohaselt teha järgmised isikud:

- 1) isik ise;
- 2) tema vanem;
- 3) tema abikaasa;
- 4) tema täisealine laps või
- 5) valla- või linnavalitsus.

Kohus saab eestkoste seadmise menetluse ka ise algatada, sh näiteks juhul, kui avalduse esitab selleks õigustamata isik.

Oluline on silmas pidada, et avaldust isikule eestkostja määramiseks ei saa tagasi võtta.

3.2.1.2. Alaealine

Sarnaselt täisealisega võib kohus ka eestkostet vajava alaealise lapse puhul eestkoste seadmise otsustada omal algatusel või valla- või linnavalitsuse või huvitatud isiku avalduse alusel. Kohus võib pöörduda valla- või linnavalitsuse poole eestkostjaks sobiva isiku leidmiseks. Eestkostja võib nimetada ka juba enne lapse sündi, kui on alust eeldada, et pärast sündi vajab laps eestkostjat. Nimetamine jõustub lapse sünniga (PKS § 173 lg-d 1 ja 2).

Kui alaealisel ei ole täieliku hooldusõigusega vanemaid, siis peab KOV võimalikult kiiresti talle eestkostja määramiseks kohtusse avalduse esitama.

3.2.2. Riigilõiv

KOV ei pea maksma riigilõivu alaealisele isikule eestkostja määramise avalduse esitamisel (RLS § 22 lg 1 p 4).

Teiste isikute poolt alaealisele või piiratud teovõimega täisealisele isikule eestkostja määramise avalduse esitamisel tasutakse riigilõivu 10 eurot (RLS § 59 lg 1 p 7).

3.3. Esindaja määramine

Eestkoste seadmise menetluses tuleb tsiviilkohtumenetlusteovõimetule lapsele määrata tema huvide kaitseks kohtu poolt esindaja (TsMS § 219 lg 2 p 2).

TsMS § 520 näeb ette, et piiratud teovõimega täisealisele isikule määrab kohus eestkoste seadmise menetluseks esindaja, kui see on isiku huvides vajalik. Eelkõige siis, kui teda ei esinda tsiviilkohtumenetlusteovõimeline isik ja kui:

- 1) kohus ei pea isikut ennast menetluses ära kuulama;
- 2) eestkoste kavatakse seada isiku kõigi või enamuse tema asjade ajamiseks;
- 3) eestkostja pädevust laiendatakse;
- 4) menetluse eesmärgiks on eestkostja nõusoleku andmine isiku steriliseerimiseks.

Esindaja peab muu hulgas isikuga, kellele eestkoste seadmist menetletakse, isiklikult kohtuma ja ta ära kuulama kohtuniku juuresolekuta.

3.4. Ekspertiis

Täisealisele isikule eestkoste määramise üle otsustamisel peab kohus esmalt kindlaks tegema, kas esinevad PKS § 203 lg 1 toodud alused, ehk kas tegemist on isikuga, kes ei suuda psüühikahäire tõttu kestvalt oma tegudest aru saada või neid juhtida. Kohus teeb selle eelkõige kindlaks ekspertiisi määramise kaudu. Ekspert peab isiku enne arvamuse koostamist isiklikult läbi vaatama või teda küsitlema. Kohus määrab ekspertiisi tegemise reeglina ülesandeks ühele eksperdile, kelleks võib olla üksnes psühhiaater. Isik, kelle suhtes ekspertiis on määratud, on kohustatud eksperdi juurde ilmuma. Kui ta eksperdi juurde ei ilmu, võib kohus pärast eksperdi arvamuse ärakuulamist kohaldada sundtoomist (TsMS § 522 lõiked 1-2).

Erandina ei pea ekspertiisi määrama juhul, kui eestkostja määramise avalduse esitas eestkostet vajav isik ise ning avaldusele on lisatud tema tervislikku seisundit kajastavad dokumendid ja isik loobub ekspertiisi tegemise õigusest ja ekspertiisi tegemine on eestkostja ülesannete mahtu arvestades ebamõistlikult kulukas või töömahukas (TsMS § 522 lg 5).

Kui kohus menetleb sama isiku suhtes tema kinnisesse asutusse paigutamist ja eestkostja määramist, võib kohus määrata ühise ekspertiisi eestkoste seadmise vajalikkuse ja kinnisesse asutusse paigutamise eelduste kohta (TsMS § 522 lg 1²).

Eestkostja ülesannete muutmisel, uue eestkostja määramisel või eestkostja ametiaja pikendamisel ei pea uut ekspertiisi tegema, kui eestkostja ülesandeid oluliselt ei laiendata või eestkoste määramise aluseks olevast ekspertiisist on möödunud vähem kui viis aastat. Eestkostja ametiaja pikendamisel ei pea eestkostetavale ekspertiisi tegema, kui eestkostetava ärakuulamisest ja tema tervislikku seisundit kajastavatest dokumentidest ilmneb, et eestkoste vajadus ei ole ära langenud (TsMS § 528 lõiked 2 ja 4).

Kohus võib ekspertiisi määramise asemel kasutada teises kohtumenetluses kohtu korraldusel esitatud või kriminaal- või väärteomenetluses menetleja korraldusel koostatud eksperdiarvamust, kui see võimaldab menetlust lihtsustada ja võib eeldada, et kohus saab eksperdiarvamust vajalikul määral hinnata ka uut ekspertiisi korraldamata. Ekspertile võib ka sel juhul esitada täiendavaid küsimusi või kutsuda ta kohtusse küsitlemiseks (TsMS § 293 lg 3).

Kui ekspert leiab, et eestkoste määramine on vajalik, tuleb tal määratleda ka eestkostja ülesannete ulatus ja eeldatav eestkostevajaduse periood (TsMS § 522 lg 3). Selleks annab kohtupsühhiatria ekspert vastused eeskätt järgnevatele küsimustele:

- Kas isikul esineb vaimuhaigus, nõrgamõistuslikkus või muu psüühikahäire, mille tõttu ta ei suuda kehtvalt oma tegudest aru saada või neid juhtida;
- Kas isiku psüühiline seisund võimaldab tal teha iseseisvalt tehinguid;
- Kas isiku psüühiline seisund võimaldab tal teostada valimisõigust;
- Kas isiku psüühiline seisund võimaldab tal osa võtta kohtuistungist;
- Kas isiku isiklikult ärakuulamisele kohtu poolt võivad tuleneda temale kahjulikud tagajärjed;
- Kas isiku psüühiline seisund võimaldab tal väljendada enda seisukohta eestkoste määramise ja eestkostja isiku kohta.

3.5. Isiku ärakuulamine

Kohus peab nii alaealise, kui täisealise isiku, kellele eestkoste seadmist menetletakse, isiklikult ära kuulama.

Eestkoste määramise ja selle pikendamise otsustamisel ei ole isikliku ärakuulamise nõue täidetud, kui eestkostetavaga kohtub üksnes talle riigi õigusabi korras määratud advokaat (Riigikohtu 22.09.2017 määrus nr [2-12-18265/234](#)).

Kohus kuulab last puudutavas asjas ära vähemalt 10-aastase lapse isiklikult, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. Kohus võib ära kuulata ka noorema lapse. Kohus kuulab lapse ära lapsele tavalises keskkonnas, kui see on kohtu arvates asja huvides vajalik. Vajaduse korral kuulatakse laps ära psühhiaatri, psühholoogi või sotsiaaltöötaja juuresolekul. Kohus võib ärakuulamise juurde lubada ka muid isikuid, kui laps või tema esindaja sellele vastu ei vaidle. Lapse ärakuulamise korraldamisel arvestab kohus sellega, kas vanem on olnud lapse või teise vanema suhtes vägivaldne. Lapse ärakuulamisel tuleb teda menetluse esemest ja võimalikust tulemusest teavitada ulatuses, milles laps on eeldatavasti võimeline seda mõistma, ja kui sellega ei kaasne eeldatavasti kahjulikke tagajärgi lapse arengule või kasvatusel. Lapsele tuleb anda võimalus

oma seisukoha avaldamiseks. Lapse ärakuulamisest võib loobuda üksnes mõjuval põhjusel. Kui last ei kuulata ära põhjusel, et sellega kaasnev viivitus kahjustaks lapse huvisid, tuleb laps viivitamata tagantjärele ära kuulata (TsMS § 552¹ lõiked 1-3).

Täisealise isiku peab kohus vajaduse korral ära kuulama isiku jaoks tavalises keskkonnas. Isikule tuleb menetluse käiku selgitada. Kohus võib ärakuulamisse kaasata psühhiaatri, psühholoogi või sotsiaaltöötaja. Isiku nõudel tuleb talle võimaldada tema usaldusisiku juuresolekut. Kohus võib ärakuulamise juurde lubada ka muid isikuid, kui eestkostet vajav isik sellele vastu ei vaidle (TsMS § 524 lõiked 1 ja 2).

Kohus võib vajaduse korral kohaldada ärakuulamiseks eestkostet vajava isiku sundtoomist. Kohus ei pea eestkostet vajavat isikut isiklikult ära kuulama, kui sellest võivad tema tervislikku seisundit kajastavate dokumentide või pädeva arsti arvamuse kohaselt tuleneda isiku tervisele kahjulikud tagajärjed või kui kohus on vahetu mulje põhjal veendunud, et isik ei ole ilmselt võimeline oma tahet avaldama (TsMS § 524 lõiked 4 ja 5).

Eestkostemenetluses isikust vahetu mulje loomise ja tema ärakuulamise eesmärk on saavutada kõrge veendumuse aste selles, et eestkostet ei seataks põhjendamatult. Samuti aitab isiku vahetu ärakuulamine paremini tagada, et eestkoste seadmise korral eestkostetava teovõimet piirataks nii vähe kui võimalik ja ka seda, et eestkostja ülesanded määrataks sellised, mis oleksid võimalikult eestkostetava seisundit, olukorda ja vajadusi kõige enam arvestavad. Kui kohus peaks vahetu mulje põhjal saavutama veendumuse, et isik on võimeline tahet avaldama, tuleb isik TsMS § 524 lg 1 kohaselt ära kuulata. Kui isik jääb ekslikult ära kuulamata, siis on see kohtumääruse tühistamise alus. Vahetu mulje kujundamata jätmine võib olla õigustatud vaid erandjuhtumitel, näiteks mil isik on koomaseisundis. Isiku ärakuulamine toimub isikuga suuliselt ja isiklikult kohtudes, üldjuhul isiku tavalises keskkonnas. See on vajalik, et kohus tajuks isiku vaimset seisundit ja võimet tahet avaldada. Eestkoste seadmise asjas ei ole üldjuhul võimalik ärakuulamine telefonitsi või kirja või elektrooniliselt esitatud seisukoha abil. Kohtu järeldus vahetu mulje teel saadud veendumuse sisu kohta peab olema nähtav kohtulahendist (Riigikohtu 10.12.2014 määrus nr [3-2-1-127-14](#)).

3.6. Asja arutamine

Kohus arutab isikuga, kellele eestkoste seadmist menetletakse, tema ärakuulamise tulemusi, eksperdiarvamuses või tema tervislikku seisundit kajastavates dokumentides esitatut, võimaliku eestkostja valikut ja eestkostja ülesannete ringi ulatuses, milles see on vajalik isiku õigusliku ärakuulamise tagamiseks või asjaolude selgitamiseks. Kohus küsib menetluses üldjuhul ka isiku, kellele eestkoste seadmist menetletakse, tema abikaasa, vanemate, kasuvanemate ja laste ning rehabilitatsioonimeeskonna liikmete arvamust, välja arvatud juhul, kui isik vaidleb sellele vastu ja kohus ei pea arvamuse küsimist vajalikuks. Eestkostet vajava isiku taotlusel võib arvamust küsida ka muult lähedaselt isikult, kui see ei venita oluliselt menetlust. Kohus kuulab enne eestkostja määramist ära ka isiku, kelle eestkostjaks määramist taotletakse või keda kohus kavatseb eestkostjaks nimetada, ja võimaliku avaldaja (TsMS § 525).

3.7. Ajutine eestkostja (esialgne õiguskaitse)

3.7.1. Alaealine

TsMS § 555 sätestab alaealisele lapsele ajutise eestkostja määramise tingimused ja korra.

Kohus võib määrusega rakendada esialgset õiguskaitset ja määrata muu hulgas ajutise eestkostja, kui võib eeldada, et eestkostja määramise tingimused on ilmselt täidetud ja viivitusega kaasneks oht alaealise huvidele ning vähemalt seitsmeaastane piisava kaalu- ja otsustusvõimega laps on eelnevalt ära kuulatud.

Kui viivitusega kaasneks oht, võib kohus rakendada esialgset õiguskaitset juba enne lapse ärakuulamist. Sel juhul tuleb laps ära kuulata viivitamata tagantjärele. Last ei pea ära kuulama, kui see ilmselt kahjustaks tema tervist või kui ta ilmselt ei suuda tahet avaldada. Ajutise eestkostja valikul ei pea arvestama avaldaja tahet ega seaduses eestkostjale ettenähtud nõudeid.

Ajutist eestkostjat ei või määrata kauemaks kui kuueks kuuks ja kohus võib ajutise eestkostja määrusega ametist vabastada, kui vabastamise eeldused on ilmselt täidetud ja viivitusega kaasneks oht eestkostetava huvidele. Määrus ajutise eestkostja määramise ja vabastamise kohta kehtib ja kuulub täitmisele alates selle avalikult teatavastegemisest.

3.7.2. Täisealine

TsMS § 521 paneb paika täisealisele isikule ajutise eestkostja määramise tingimused ja korra.

Kohus võib määrusega rakendada esialgset õiguskaitset ja määrata ajutise eestkostja, kui võib ilmselt eeldada, et eestkostja määramise tingimused on täidetud ja viivitusega kaasneks oht eestkostetava isiku huvidele ja isikule on määratud menetluses esindaja ja isik on isiklikult ära kuulatud. Isikut ei pea ära kuulama, kui see ilmselt kahjustaks oluliselt tema tervist või kui ta ilmselt ei suuda tahet avaldada.

Erandkorras võib kohus esialgset õiguskaitset rakendada juba enne isiku enda ärakuulamist ja talle esindaja määramist, kui viivitusega kaasneks oht eestkostetava isiku huvidele. Sel juhul tuleb nimetatud toimingud teha viivitamata tagantjärele ning avaldus peab olema väga põhjendatud, miks on eestkostet nii kiiresti vaja.

Ajutise eestkostja valikul ei pea arvestama avaldaja tahet ega seaduses eestkostjale ettenähtud nõudeid ning teda ei või määrata kauemaks kui kuueks kuuks. Pärast eksperdiarvamuse saamist täisealise isiku vaimse seisundi kohta võib tähtaega pikendada kuni ühe aastani. Kohus võib ajutise eestkostja määrusega ülesannetest vabastada, kui vabastamise eeldused on ilmselt täidetud ja viivitusega kaasneks oht eestkostetava huvidele. Määrus ajutise eestkostja määramise ja vabastamise kohta kehtib ja kuulub täitmisele alates selle avalikult teatavastegemisest.

3.8. Kohtumäärus

3.8.1. Alaealine

TsMS § 557 järgi määrab kohus alaealisele eestkostja määrusega, milles märgitakse:

- 1) isik, kellele eestkostja määratakse;
- 2) eestkostjaks määratud isik või asutus;
- 3) eestkostja ülesanded;
- 4) kas ja milliseid tehinguid võib alaealine teha eestkostja nõusolekuta;

Määruses märgitakse veel, et eestkoste seatakse alaealise täisealiseks saamiseni, kui kohus ei määra eestkostjat lühemaks ajaks. Eestkoste seadmise määrus annab eestkostjale eestkostetava esindamise õiguse.

Alaealisele eestkostja määramise, eestkostja määramise avalduse rahuldamata jätmise, eestkoste lõpetamise, eestkostja ülesannete ringi muutumise, eestkoste lõpetamisest keeldumise, eestkostja vabastamise, uue eestkostja määramise ja eestkoste kulude määrupe peale võib esitada määruskaebuse alaealine, kellele eestkostja määramist menetleti, tema otseliinis sugulane või lähedane isik, kellega tal on piisav emotsionaalne side, eestkostjaks määratu ning alaealise elukohajärgne valla- või linnavalitsus.

3.8.2. Täisealine

TsMS § 526 näeb ette, et kohus määrab piiratud teovõimega täisealisele isikule eestkostja määrusega, milles märgitakse:

- 1) isik, kellele eestkostja määratakse;
- 2) eestkostjaks määratud isik või asutus;
- 3) eestkostja ülesanded;
- 4) kas ja milliseid tehinguid võib piiratud teovõimega isik teha eestkostja nõusolekuta;
- 5) aeg, millal kohus hiljemalt otsustab eestkoste lõpetamise või pikendamise, kusjuures see aeg ei või olla pikem kui viis aastat määruse tegemisest alates.

Eestkoste seadmise määrus annab eestkostjale eestkostetava esindamise õiguse. Kui kohus seab eestkoste eestkostetava kõigi asjade ajamiseks või kui eestkostja ülesannete ringi selliselt laiendatakse, loetakse lisaks, et eestkostetav on tunnistatud valimisõiguse osas teovõimeetuks ja ta kaotab hääleõiguse.

3.8.3. Määruse kehtimine, täitmine ja jõustumine

Eestkoste seadmise määrus kehtib ja kuulub täitmisele alates määruse teatavastegemisest eestkostjale (TsMS § 531 lg 1). Määrus jõustub, kui selle peale ei saa enam edasi kaevata (TsMS § 478 lg 3 ja § 466 lg 3).

TsMS § 532 kohaselt võib eestkostja määramise või avalduse rahuldamata jätmise, samuti eestkoste lõpetamise või eestkostja ülesannete ringi muutmise ning eestkoste lõpetamisest keeldumise, eestkostja vabastamise, uue eestkostja määramise ja eestkoste kulude määrupe peale esitada määruskaebuse isik, kellele eestkostja määramist menetleti, eestkostjaks määratu, samuti isiku, kellele eestkostja määramist menetleti, abikaasa, otseliinis sugulane, isiku enda nimetatud lähedane isik (usaldusisik) või isiku elukohajärgne valla- või linnavalitsus. Määruskaebust ei saa esitada pärast viie kuu möödumist määruse teatavastegemisest eestkostjale. Kulude kohta tehtud määruse peale võib esitada määruskaebuse, kui kaebuse ese ületab 200 eurot. Määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale ei saa Riigikohtule edasi kaevata.

Määruskaebus esitatakse ringkonnakohtule kirjalikult selle maakohtu kaudu, kelle määrust määruskaebusega vaidlustatakse. Määruskaebuse esitamise tähtaeg on 15 päeva määruse kättetoimetamisest alates (TsMS § 661 lg 1 ja 2).

Alaealisele isikule eestkostja määramisele kohaldatakse piiratud teovõimega täisealisele isikule eestkostja määramise kohta sätestatud (TsMS § 554).

3.9. Iseseisev kaebeõigus ja tsiviilkohtumenetlusteovõime

Vähemalt 14-aastane piisava kaalutlus- ja otsustusvõimega laps võib tema isikut puudutavas hagita perekonnaasjas määruse peale kaevata oma seadusliku esindaja kaasabit. Sama kehtib muude asjade suhtes, mille puhul laps tuleb enne asja lahendamist ära kuulata (TsMS § 553).

Eestkostetaval on eestkostja ülesannete ringi muutmise ja eestkoste lõpetamise asjas tsiviilkohtumenetlusteovõime ja ta saab esitada kohtule iseseisvalt vastava avalduse. Kohus ei saa keelduda eestkostetava avaldust menetlusse võtmast TsMS § 371 lg 2 p 1 alusel ja peab sellist avaldust menetlema, et kontrollida eeskoste aluste võimalikku äralangemist. Erandina võib kohus otsustada asja üksnes avalduses esitatul põhjal, kui eestkoste määramisest on möödunud vähe aega ja avaldusest ei nähtu asjaolusid, mis annaksid alust arvata, et isiku eestkostevajadus on muutunud (Riigikohtu 23.10.2015 määrus nr [3-2-1-73-15](#)).

Alaealine, kellele eestkostja määramist menetleti, võib ise esitada endale eestkostja määramise, eestkostja määramise avalduse rahuldumata jätmise, eestkoste lõpetamise, eestkostja ülesannete ringi muutumise, eestkoste lõpetamisest keeldumise, eestkostja vabastamise, uue eestkostja määramise ja eestkoste kulude määruse peale määruskaebuse (TsMS § 557 lg 4).

4. Eestkoste teostamine

4.1. Üldised põhimõtted

4.1.1. Eestkostetava huvide igakülgne kaitse

Eestkostja on eestkostetava seaduslik esindaja. Eestkostjal on õigus teostada oma kohustuste täitmiseks vajaminevaid toiminguid. Eestkostja on kohustatud teostama oma õigusi eestkostetava seadusliku esindajana viisil, mis vastab eestkostetava huvidele. Eestkostja küsib ja arvestab eestkostetava arvamust eestkoste teostamisel, kui see on lapse vanust ja arengutaset arvestades asjakohane (PKS § 179 lg 4).

Eestkostjale kuulub lapse isiku- ja varahooldusõigus (PKS § 172). Täisealise eestkostetava puhul kaitseb eestkostja samuti eestkostetava varalisi ja isiklikke õigusi ning huve kohtumääruses märgitud ülesannete piires.

Eestkostja peab alaealise vara valitsema hea eestkostja hoolsusega ning ta vastutab oma kohustuste süülise rikkumisega tekitatud kahju eest (PKS § 179 lg 5).

Eestkostja ülesandeks võib olla ka eestkostetava õiguste maksmapanek kolmandate isikute vastu (PKS § 203 lg 3).

Suurema majandusliku riski kaasnemise võimaluse tõttu on eestkostjal nagu lapse vanemalgi vaja teatud tehingute tegemiseks kohtu nõusolekut (PKS § 187 jj).

4.1.2. Keeld panna oma kohustuste täitmist kolmandale isikule

Väga oluline on põhimõte, et eestkostja ei või oma kohustuste täitmist panna kolmandale isikule (PKS § 179 lg 3). See ei tähenda siiski, et eestkostja peaks kõiki eestkoste teostamiseks vajalikke toiminguid tegema ainuisikuliselt. Ei saa eeldada, et eestkostjal on alati võimalik isiklikult tehingute tegemise juures viibida. Viidatud sätte mõte seisneb selles, et eestkostja peab säilitama kontrolli eestkostetava huvide kaitse üle ning seega võib eestkostja küll volituse

andmisega võimaldada teisel isikul enda asemel eestkostetava nimel tehingut teha, kuid ta ei saa teisele isikule üle anda eestkostetava suhtes otsuste langetamise õigust (kas tehing teha või mitte). Seega ei välista PKS § 179 lõige 3 üksikute eestkostja kohustuste üleandmist näiteks volituse andmise teel.

4.1.3. Eestkostetava ülalpidamine

Eestkostja ei ole kohustatud eestkostetavat ülal pidama. Ülalpidamiskohustus on eestkostjal vaid juhul, kui eestkostjaks on määratud isik, kelle ülalpidamiskohustus tuleneb perekonnaseaduse teistest sätetest (PKS 8. ptk). Eestkostjal on alaealise lapse esindajana õigus ja kohustus nõuda lapsele elatist selleks kohustatud isikutelt. Alaealise eestkostetava puhul on eestkostjal kohustus hoolitseda ka tema kasvatamise eest, kuid see ei tähenda, et ta oleks kohustatud last ise kasvatama (TsMS Komm III, lk 557). Eestkostjale, kes annab seadusest tuleneva ülalpidamiskohustuseta eestkostetavale ülalpidamist, läheb seaduse alusel üle eestkostetava ülalpidamiskoole ülalpidamiseks kohustatud isiku vastu (PKS § 182 lg 2).

4.2. Esindusõiguse ulatus

Eestkostjal on õigus esineda õigustoimingute tegemisel eestkostetava nimel. See tähendab, et eestkostja on eestkostetava seaduslik esindaja. Eestkostjal on õigus ja kohustus hoolitseda alaealise eestkostetava isiku ja vara eest oma ülesannete piires. Eestkostjal ei ole aga esindusõigust ega kohustusi valdkonnas, milleks on määratud erieestkostja (PKS § 179 lõiked 1 ja 2).

7-18-aastane alaealine võib teha iseseisvalt (st seadusliku esindaja eelneva nõusolekuta või hilisema heakskiiduta) tehinguid, millest ei teki talle otseseid tsiviilkohustusi ja tehinguid, mille ta täitis vahenditega, mille andis talle selleks otstarbeks või vabaks kasutamiseks tema seaduslik esindaja või viimase nõusolekul kolmas isik (TsÜS § 11 lg 3).

Eestkoste seadmisel võib kohus jätta isikule alles õiguse ilma eestkostja nõusolekuta sooritada tehinguid, mille koguväärtus ei ületa teatud kindlat summat kuus (Riigikohtu 29.01.2014 määrus nr [3-2-1-157-13](#)).

Täisealise eestkostetava puhul on eestkostja oma ülesannete ulatuses eestkostetava seaduslik esindaja (PKS § 207). See tähendab, et valdkondades, milles isiku teovõime piiratud ei ole ja milles talle seetõttu eestkostjat määratud ei ole, esindab ta end ise.

PKS näeb eestkostja (sh juriidilisest isikust ja KOV ametnikust eestkostja) esindusõigusele ette ka mitmeid piiranguid (PKS § 180). Eestkostja ei saa eestkostetavat esindada:

- 1) tehingutes, mille üks pool on eestkostetav ja teine pool eestkostja, eestkostja abikaasa, eestkostja otsejoones sugulane, õde või vend, välja arvatud juhul, kui tehingust ei teki eestkostetavale otseseid tsiviilkohustusi. Samuti õiguslikus vaidluses nende isikute ja eestkostetava vahel ja
- 2) tehingutes, millega eestkostetav loovutab oma pandi või käendusega tagatud nõude eestkostja vastu, koormab niisugust nõuet, lõpetab nõude tagatise või vähendab tagatist või võtab kohustuse teha niisugune tehing.

Eestkostja ei saa eestkostetavat esindades teha eestkostetava arvel kinkeid. Erandina on lubatud kinkeid teha kõlbelise kohustuse või viisakusreeglite järgimiseks.

Kohus võib eestkostjalt võtta õiguse esindada eestkostetavat teatavates tehingutes või mõnes valdkonnas, kui eestkostetava huvid on eestkostja või tema esindatava kolmanda isiku või eestkostjale lähedase isiku huvidega olulises vastuolus (PKS § 181).

4.3.Eestkostja ülesanded

4.3.1. Eestkostetava isikuga seotud ülesanded

Eestkostjale kuulub alaealise eestkostetava isikuhooldusõigus. See tähendab, et eestkostja kohustusteks on hoolitseda, et eestkostetav oleks hooldatud, et talle võimaldataks kooliskäimist, eakohast arendavat tegevust, arstiabi jne. Siinkohal on oluline silmas pidada, et eestkostjal puudub kohustus eestkostetava eest isiklikult hoolitseda ning tema ülesandeks on vaid eestkostetava elu korraldamine. Seega ei saa kindlasti tõmmata paralleeli näiteks eestkostja ja asenduspere vahele. Kui aga alaealine laps kasvab eestkostja juures, kohaldatakse eestkostja õigusele ja kohustusele lapse isiku eest hoolitseda perekonnaseaduse isikuhoolduse kohta käivaid sätteid (PKS § 182 lg 1).

Täisealise eestkostetava puhul peab eestkostja hoolitsema selle eest, et eestkostetav saaks vajalikul määral ravi- ja sotsiaalteenuseid (PKS § 206). Eestkoste teostamisel on muuhulgas oluline erinevate tähtaegade järgimine - alates kohtumääruses sätestatud aruandluse tähtaegadest kuni ID-kaardi aegumiseni.

Eestkostjale, kes annab seadusest tuleneva ülalpidamiskohustuse eestkostetavale ülalpidamist, läheb seaduse alusel üle eestkostetava ülalpidamisnõue ülalpidamiseks kohustatud isiku vastu (PKS § 182 lg 2).

Kui eestkostja tegutseb eestkostetava huvide vastaselt, tuleb temalt eestkostja volitused ära võtta. Kui arst sellist olukorda märkab (näiteks, et eestkostetava tervise eest ei ole vajalikul määral hoolitsatud), peab ta sellest KOV-i või kohut teavitama.

4.3.2. Eestkostetava varaga seotud ülesanded

4.3.2.1.Eestkostetava vara valitsemine

Eestkostja on kohustatud eestkostetava vara hea eestkostja hoolsusega valitsema, säilitama ning võimaluse korral suurendama. Muu hulgas peab eestkostja nõudma õigel ajal sisse eestkostetavale kuuluvad nõuded ning valitsema eestkostetavale kuuluvat kinnisvara. Eestkostetava varalt saadavast kasust tuleb esmajoones täita varal lasuvad sissenõutavaks muutunud kohustused ning katta muud vara korrapärase valitsemise kulud. Nimetatud kuludest ülejäänud sissetulekut võib kasutada eestkostetava ülalpidamiseks. Eestkostja peab hoidma enda ja eestkostetava vara eraldatuna ega tohi kasutada eestkostetava vara oma huvides (PKS § 183). Seega on eestkostjal kohustus hoolitseda eestkostetava vara eest, sh nõuda sisse tema nõuded, hoolitseda talle kuuluva kinnisvara eest – näiteks seda remontides ja tulutoovalt välja üürides.

Eestkostja peab esitama alaealise lapse hariliku viibimiskoha järgsele kohtule kirjaliku nimekirja lapse vara kohta mõistliku aja jooksul eestkoste määramisest arvates. Nimekirjas esitatakse teave kuni nimekirja koostamiseni vara koosseisus toimunud muutuste kohta (PKS § 184).

Vara, mille eestkostetav saab pärandina või kinkena, valitseb eestkostja kinketehingus, testamendis või pärimislepingus sisalduvate korralduste kohaselt. Korraldustega ei saa laiendada eestkostja seadusest tulenevat esindusõigust. Eestkostja võib kohtu nõusolekul korraldustest kõrvale kalduda, kui nende järgimine võib kahjustada eestkostetava huve (PKS § 185).

4.3.2.2.Eestkostetava raha paigutamine

Eestkostetava raha, mis ei ole vajalik jooksvate kulude katmiseks, tuleb paigutada krediitiasutusse eraldi kontole. Paigutamisel tuleb teha märge, et konto käsutamiseks on vaja kohtu nõusolekut (PKS § 186 lg 1). See ei takista eestkostjat avamast eraldi kontot eestkostetava nimel tema igapäevaseks ülalpidamiseks vajalikeks arveldusteks. Sellise konto kasutamiseks kohtu nõusolekut vaja ei ole.

Kohtu nõusolekul on lubatud ka teistsugused eestkostetava raha investeerimisviisid (näiteks kinnisvara või aktsiate ost). Teatud tehingute tegemiseks, millega võib kaasnedä suurem majanduslik risk (kinnisvaratehingud, laenu võtmine, väärtpaberitehingud jms), vajab eestkostja kohtu nõusolekut; ilma nõusolekuta tehtud tehing on tühine, kui kohus seda hiljem tagantjärele heaks ei kiida.

4.3.2.3.Tehingud eestkostetava kinnisvaraga

PKS § 187 loetleb kinnisvaraga seotud tehingud, mida eestkostja ei või eestkostetava nimel kohtu eelneva nõusolekuta teha:

- 1) käsutada eestkostetavale kuuluvat kinnisasja või kinnisasjaõigust;
- 2) käsutada eestkostetavale kuuluvat kinnisomandi ülekandmisele või kinnisasjaõiguse tekkimisele, ülekandmisele või lõppemisele suunatud nõuet;
- 3) kohustuda tegema käesoleva lõike punktides 1 ja 2 nimetatud käsutusi;
- 4) sõlmida eestkostetava nimel kinnisasja või kinnisasjaõiguse tasulisele omandamisele suunatud lepingut;
- 5) anda kasutusse eestkostetavale kuuluvat kinnisasja.

Samu piiranguid kohaldatakse vastavalt ka laevakinnistusraamatusse kantud laevade kohta.

Kui tekib vajadus eestkostetava kinnisvara müümiseks, siis kaasneb sellega lisaks kohtu nõusoleku taotlemisele eestkostja jaoks veel rida kohustusi. Alljärgnevalt on toodud näidisloetelu tegevustest, mida eestkostja peaks eestkostetava vara võõrandamise korral tegema:

- kontrollima, ega eestkostetav ei ole abielus;
- hoolitsema, et vara ei oleks koormatud üüri-, rendi vms lepingutega ja teiste kinnisvararaamatusse kandmata kolmandate isikute õigustega;
- kontrollima, et võõrandatava eluruumi aadressil ei oleks registreeritud teiste isikute elukohaandmeid peale eestkostetava;
- tagama, et kõik varaga seotud kohustused oleksid täidetud;
- kontrollima üle vara tehnilise seisundi (liitumised tehnovõrkudega jms) ja ehitisregistrisse kantud andmete õiguse;
- tagama hindamiseks juurdepääsu varale;
- korteri võõrandamisel tagama korteris asuva eestkostetava vallasvara säilimise;

- korraldama vara võõrandamise tehingu tegemise.

4.3.2.4. Muud tehingud, milleks on vaja kohtu nõusolekut

Lisaks kinnisvaratehingutele ei või eestkostja eestkostetava nimel kohtu eelneva nõusolekuta veel mitmesuguseid tehinguid teha (PKS § 188 lg 1):

- 1) teha tehingut, millega eestkostetav võtab kohustuse käsutada kogu oma vara, pärandit, tulevast seaduslikku pärandiosa või tulevast sundosa;
- 2) loobuda pärandist, annakust või sundosast ega sõlmida pärandvara jagamise lepingut;
- 3) sõlmida ettevõtte või selle organisatsiooniliselt iseseisva osa omandamisele või võõrandamisele suunatud lepingut, samuti ettevõtte käitamisele suunatud seltsingulepingut;
- 4) anda rendile ettevõtet;
- 5) omandada osalust juriidilises isikus või astuda selle liikmeks;
- 6) sõlmida üüri-, rendi-, kindlustus- ja muud kestvuslepingut, mis ei lõpe või mida ei saa üles öelda ühe aasta jooksul pärast eestkostetava täisealiseks saamist;
- 7) võtta laenu;
- 8) omandada ja võõrandada väärtpabereid;
- 9) teha tehingut, millega luuakse eestkostetava vastutus teise isiku kohustuse eest, ning tehingut, millega eestkostetava vara koormatakse teise isiku kohustuse tagamiseks;
- 10) sõlmida kaasomandi jagamise, selle välistamise või edasilükkamise kokkulepet;
- 11) teha tehingut, mis lõpetab eestkostetava nõude, vähendab seda või selle tagatist või loob sellise kohustuse, välja arvatud käesoleva seaduse § 186 lõikes 4 sätestatud juhtudel.

Täisealise eestkostetava puhul vajab eestkostja lisaks eelnimetatule kohtu nõusolekut ka eestkostetava eluruumi üürilepingu ülesütlemiseks või lõpetamiseks ja üle nelja-aastase tähtajaga kestvuslepingute sõlmimiseks (PKS § 207 lg 2).

Erandina on loodud lihtsustatud võimalus eestkostetava nimel väärtpaberitesse investeerimiseks, kui eestkostja eraldab ise eestkostetavale selle jaoks vahendid. Eeskätt on see erand mõeldud vanemate poolt oma alaealise lapse huvides investeerimise võimaldamiseks. Nimelt kui eestkostja omandab VPTS § 2 lõike 1 punktides 1–5 ja 7 nimetatud väärtpabereid eestkostetava nimel, kuid enda vahendite arvel, ei ole nende väärtpaberite omandamiseks ja võõrandamiseks vaja kohtu nõusolekut tingimusel, et müügist saadu jääb eestkostetava omandisse. Seda kohaldatakse ka edasistele väärtpaberitehingutele müügist saadu arvel.

Kohus võib erandjuhtudel anda eestkostjale üldise nõusoleku teha kõiki või teatud liiki tehinguid, milleks on vaja kohtu nõusolekut. Kui eseme võõrandamiseks on vaja kohtu nõusolekut, ei või eestkostja anda seda kohtu nõusolekuta eestkostetavale sõlmitud lepingu täitmiseks või vabaks käsutamiseks (PKS § 188 lõiked 2 ja 3).

4.3.3. Eestkostja ülesanded seoses hoolekandeesutuses asuva eestkostetavaga

Eestkostjal tuleb ka hoolekandeesutuses asuva eestkostetava puhul hoolitseda tema isiklike ja varaliste õiguste ja huvide kaitse eest. See tähendab, et eestkostja peab omama ülevaadet varade osas, vajadusel otsustama varaga seotud küsimuste ja varaga tehingute tegemise üle. Eestkostja ülesandeks on ka varade haldamise kohta kohtule aruande esitamine.

Eestkostja peab lisaks hoolitsema selle eest, et eestkostetav saaks talle vajalikke teenuseid (hoolekandelised- ja ravialased teenused, rehabilitatsioon (teraapiad)). Selleks tuleb muuhulgas hoolitseda selle eest, et eestkostetava dokumendid oleksid ajakohased (isikut tõendavad dokumendid, puude või pensioni määramise otsuste tunnistused) ning teha taotlused erinevate teenuste saamiseks ja korraldada teenustele saamine.

Kui varasemalt lahendas erihoolekande korral kõiki kliendiga seonduvad küsimusi hoolekandetasutus, siis enam seda ei tehta. Alljärgnevalt on loetletud Sotsiaalkindlustusameti (SKA) soovitusel konkreetsed tegevused, mida peab ka hoolekandetasutuses viibiva eestkostetava eest tegema eestkostja (kaasa arvatud KOV):

- 1) taotluse tegemine erihoolekande teenuse saamiseks;
- 2) ekspertiisitaotluse koostamine puudeastme määramiseks;
- 3) töövõimetuspensionini saamiseks dokumentide täitmine (osaliselt või täielikult puuduva töövõime tuvastamiseks vajalike dokumentide esitamine jms);
- 4) rehabilitatsiooniteenuste taotlemine;
- 5) kliendi isiklike dokumentide taotlemine;
- 6) kliendi sissetulekute haldamine;
- 7) teenuse osutamise lepingute sõlmimine (nt telefon, internet);
- 8) pangadokumentide taotlemine (deebetkaart, internetipank, konto väljavõtted jne).

Erihoolekandeteenusel oleva eestkostetava puhul annab eestkostja omapoolse sisendi ja hiljem ka allkirjastab eestkostetava tegevusplaani. Lisaks hindab ja annab oma nõusoleku seoses eestkostetava elukohta/teenuse vahetusega. Elukohta muutmise korral tuleb eestkostjal teha ka avaldus perearsti nimistusse kandmiseks.

Eestkostja annab nõusoleku kliendi tervisega seotud toimingute tegemiseks, näiteks vaksineerimiseks, samuti eestkostetava pildistamiseks/filmimiseks ja materjalide avalikuks näitamiseks.

Vajadusel taotleb eestkostja kliendile isiklike abivahendeid ja võimalusel ka soodustusi nende soetamiseks.

Lisaks kaitseb eestkostja ka eestkostetava õigusi- näiteks kui eestkostetav soovib muuta teenuse osutajaid või teenuse kohta, ei ole rahul talle osutatava teenusega või ei ole keskkond eestkostetava jaoks turvaline.

4.4.Kohtu eelneva nõusoleku nõude eiramise tagajärjed

Kohtu eelneva nõusolekuta tehtud mitmepoolne tehing on tühine, kui kohus ei kiida tehingut hiljem heaks. Heakskiit kehtib, kui eestkostja sellest teisele poolele teatab. Kui eestkostetav on saanud teovõimeliseks, võib ta tehingu ise heaks kiita. Teine pool võib teha eestkostjale ettepaneku teda heakskiidu andmisest teavitada. Kui eestkostja ei avalda heakskiitu kahe nädala jooksul nimetatud ettepaneku saamisest arvates, siis loetakse, et heakskiidust on keeldutud. Kui eestkostjal pidi tehingu tegemiseks olema kohtu eelnev nõusolek, võib tehingu teine pool oma tehingu tegemise tahteavalduse tagasi võtta, kui eestkostjal ei olnud tehingu tegemiseks kohtu eelnevat nõusolekut ja tehingu teine pool nõusoleku puudumisest ei teadnud ega pidanudki teadma. Sel juhul loetakse, et tahteavaldust ei ole tehtud. Pärast seda, kui eestkostja on teisele poolele heakskiidu andmisest teatanud, ei saa tehingu teine pool oma tahteavaldust tagasi võtta (PKS § 189 lõiked 1-3).

Kohtu eelneva nõusoleku nõude rikkumise korral kohaldatakse TsÜS § 130 (esindusõiguseta isiku vastutus), st eestkostja peab hüvitama oma tegevusega tekitatud kahju.

Kohtu eelneva nõusolekuta tehtud ühepoolne tehing on tühine (PKS § 190).

Tühisel tehingud ei ole algusest peale õiguslikke tagajärgi. Tühise tehingu alusel saadu tuleb tagastada vastavalt alusetu rikastumise sätetele (TsÜS § 84).

4.5.Eestkostja tasu ja kulude hüvitamine

Eestkostet teostatakse üldjuhul tasuta, st et eestkostjal ei ole reeglina õigust nõuda eestkostetavalt tasu oma ülesannete täitmise eest. PKS § 192 lõige 2 võimaldab siiski kohtul määrata eestkostjale tema ülesannete täitmise eest tasu eestkostetava arvel, kui see on eestkostetava varalist seisundit ning poolte vahelist suhet arvestades mõistlik. TsMS § 180 lg 1 p 5 võimaldab eestkostetaval taotleda menetlusabi eestkoste teostamisega seotud kulude kandmise ja eestkostjale tasu maksmise osas.

Samuti saab eestkostja (välja arvatud KOV) nõuda oma ülesannete täitmisel tehtud kulutuste hüvitamist eestkostetava vara arvel (PKS § 191). Nii näiteks ei pea eestkostja remontima eestkostetava eluaset oma isiklike vahendite, vaid eestkostetava vara arvel. Kulutuste hüvitamise nõude osas lähtutakse võlaõigusseaduses sätestatud käsunduslepingu asjakohasest regulatsioonist.

Eelkõige tuleb kõne alla VÕS § 628 lg 2, mille põhimõttest tulenevalt saab eestkostja nõuda eestkostetavalt eestkoste teostamisega seotud vajalike ja mõistlike kulude hüvitamist. Igal üksikjuhul saab otsustada, millised kulutused saab lugeda eestkoste teostamisega seotud kuludeks, lähtudes konkreetse eestkostja ülesannetest. Samuti saab kulutuste vajalikkuse ja mõistlikkuse üle otsustada igal üksikjuhul, lähtudes muu hulgas eestkostetava huvide kaitse vajalikkuse ulatusest ja eestkostetava varalisest seisundist. Eestkostja kulutuste hüvitamise nõude eestkostetava vastu saab maksuma panna hagita menetluse vormis (Riigikohtu 29.11.2017 määrus nr [2-15-11546/47](#)).

Kohus võib kindlaks määrata eestkostjale eestkostetava arvel makstava tasu suuruse ja hüvitatavad kulud ning nende võimaliku ettemaksu suuruse eestkoste seadmisel või hiljem (TsMS § 527 lg 1 p 1). TsMS § 527 lg 1 p 2 kohaselt võib kohus määrata eestkostjale tasu, kulude hüvitamise ja ettemaksu riigi arvelt, kui vastavalt seadusele võib nõuda nende maksmist riigilt.

5. Eestkoste erijuhud

5.1.Eestkostja määramine sündimata lapsele

Lisaks tavapärasele eestkostele näeb PKS ette ka kaks eestkoste erijuhtu, millest esimene on eestkostja määramine veel sündimata lapsele ehk lootele. Eostatud, kuid veel sündimata lapsele võib määrata eestkostja, kui see on vajalik tema huvide kaitseks. Eestkostjat ei määrata, kui lapse sünni korral kuuluks vanema hooldusõigus tema vanematele. Selline eestkoste lõpeb lapse sünniga (PKS § 208). Sellise eestkostja määramine tuleb kõne alla juhtudel, kus see on vajalik näiteks osalemaks pärimisvaidluses, kus veel sündimata laps on seaduse kohaselt pärimisvõimeline.

5.2.Erieestkostja

Juhtudel, kus alaealise lapse huvide kaitseks on vaja määrata eestkostja, kuid samas pole alust võtta vanemalt ära tema vanema õigusi (näiteks ei ole vanemad võimelised lapse varaliste huvide eest seisma tervislikel põhjustel või ka lihtsalt seetõttu, et nad viibivad välisriigis) tuleks määrata erieestkoste nende ülesannete täitmiseks (näiteks vara valitsemiseks), milleks vanem(ad) ise võimelised ei ole. Nii jäävad vanematele alles nende õigused, kuid varahooldusõigus ning sellest tulenev esindusõigus läheb üle erieestkostjale.

Sellises olukorras on lapsel seega piiratud ülesannetega (ning ühtlasi loomulikult piiratud esindusõigusega) erieestkostja, samas jääb püsima lapse ja vanemate vaheline õiguslik suhe ning kitsendatakse üksnes vanemate esindusõigust teatud sfääris. Niisiis võib erieestkostjat kõnealusel situatsioonis vaadelda tinglikult kui vanemaid abistava funktsiooniga isikut, millega ei kaasne vältimatult negatiivse iseloomuga sanktsiooni “vanema õiguste äravõtmise” näol.

Erieestkostja määramise vajadus võib samuti tekkida juhtudel, kus eestkostja ise ei saa seadusest tulenevalt teatud tehinguid teha (näiteks tehingud iseenda või oma lähedasega, eestkostetavale pärandatud vara valitsemine, kui pärandaja on määranud, et vanemad või eestkostja ei või seda teha). Erieestkostja määratakse ka toiminguteks, milles eestkostja ei saa eestkostetavat esindada (PKS § 180 lg 1). Seega kahandab erieestkostja instituut piiranguid tsiviilkäibe. Erieestkostja instituut võimaldab lahendada ka vaidlusi eestkostetava ja temale määratud eestkostja vahel (näiteks juhul, kui eestkostja on tekitanud eestkostetavale kahju, raisanud tema vara vms).

Kohus võib eestkostetava tahteavalduse asendada jõustunud kohtulahendiga erieestkostjat määramata, kui erieestkostja määramine ei oleks konkreetse toimingu puhul otstarbekas (PKS § 209 lõiked 1 ja 2).

Vanem või eestkostja peab viivitamata kohtule erieestkostja määramise vajadusest teatama ning erieestkostja määramisel ei kohaldata eestkostja määramise sätteid. Kui erieestkostja on määratud ühekordse toimingu tegemiseks, lõpeb erieestkoste selle toimingute tegemisega. Muul juhul lõpetab kohus erieestkoste, kui selle määramise alus on ära langenud (PKS § 209 lõiked 3 ja 4).

6. Järelevalve teostamine

6.1.Kohtulik järelevalve

Tulenevalt eestkostja tegevuse suurest mõjust eestkostetava heaolule on vaja eestkostetava huvide tagamiseks eestkostjate tegevuse üle järelevalvet teostada. Perekonnaseadus näeb ette kohtu järelevalve eestkostja tegevuse üle. Eestkostja on kohustatud muu hulgas kohtule teada andma oma elukoha muutusest. Kohus võib eestkostjale teha ettekirjutusi tema ülesannete täitmiseks. Nende järgimata jätmise korral on kohtul õigus eestkostja vabastada. Eestkostetava huvides võib kohus kõrvaldada eestkostja oma ülesannete täitmisest kuni tema vabastamise otsustamiseni (PKS § 193).

Järelevalve teostamine väljendub põhiliselt kaht liiki tegevuses:

- Eestkostjale teatud tehingute tegemiseks nõusoleku andmine: seadus loetleb tehingud, mida eestkostja ei või eestkostetava varaga teha ilma selleks kohtult eelnevat nõusolekut

saamata (nt kinnisvaratehingud, eestkostetava nimel laenu võtmine jms, PKS §-d 187-188);

- Eestkostja aruandluse kontrollimine.

Kohus võib järelevalve teostamiseks muu hulgas anda isikule ülesannete täitmise korraldusi ja nõuda temalt aruannet ülesannete täitmise kohta. Isik võib küsida kohtult ülesannete täitmise kohta selgitusi. Pärast ülesannete täitmist tuleb kohtule esitada selle kohta aruanne, kui kohus ei määra teisiti (TsMS § 477² lg 1).

Aruandeid kontrollivad kohtutes enamasti eestkoste järelevalvele spetsialiseerunud kohtujuristid. Kohtunikud puutuvad järelevalvemenetlusega kokku põhiliselt probleemide esinemise korral, kui tuleb teha ettekirjutusi eestkostjale tema ülesannete täitmiseks või kaaluda eestkostja vabastamist.

6.2.Eestkostja aruanne

Perekonnaseaduse kohaselt peab eestkostja esitama eestkostetava vara valitsemise ja muude ülesannete täitmise kohta kord aastas kohtule kirjaliku aruande. Aruandes tuleb eraldi välja tuua tehtud kulutused ning lisada neid tõendavad dokumendid. Igapäevaseks ülalpidamiseks tehtud kulutuste kohta näidatakse aruandes ära igas kuus keskmiselt kuluva summa suurus ja neid tõendavaid dokumente ei lisata. Kohus peab aruannet sisuliselt kontrollima, hindama tehtud kulutuste põhjendatust ning nõudma vajaduse korral selgitusi või aruande parandamist ja täiendamist (PKS § 194).

Kohus võib igal ajal nõuda eestkostjalt informatsiooni tema ülesannete täitmise kohta.

Põhjalikum aruandlus eestkostetava vara osas on vajalik siis, kui eestkostetaval on rohkem vara kui igakuine riiklik toetus, ja sellisel juhul on oluline jälgida, et eestkostja seda vara oma huvides ei kasutaks. Kui eestkostetava ainsaks sissetulekuks on riiklik toetus ning tema isiklikud ja varalised huvid on tagatud, siis ei ole vaja eestkostjal eestkostetava ülalpidamiseks tehtud igakuiseid kulutusi üksikasjalikult välja tuua ja tõendada.

Nõue, et eestkostetava vara tuleb hoida eestkostja varast lahus, on vajalik selleks, et eestkostetava vara oleks paremini kaitstud ja säiliks parem ülevaade, mida selle varaga tehtud on. See ei tähenda, et eestkostja peaks ostma eestkostetavale eraldi süüa, kui elatakse temaga samas leibkonnas. Eestkostetava otseste kulude (näiteks tema raviarvete jms) eest võib maksta otse eestkostetava kontolt, kuid leibkonna üldiste kulude puhul see vajalik ei ole. PKS toob eraldi välja, et toidukulusid eraldi tõendama ei pea, vaid on vajalik välja tuua vaid nende orienteeruv suurusjärk kuus (PKS § 194 lg 2).

7. Eestkoste pikendamine ja/või eestkoste ulatuse muutmine

Kohus kontrollib täisealiste eestkostetavate puhul regulaarselt (vähemalt iga viie aasta järel) eestkoste jätkumise vajadust, kuna eestkostetava olukord võib paraneda. Samuti võib selle perioodi kestel muutuda eestkostja olukord ning raskeneda mingil põhjusel eestkostja ülesannete täitmine. Juba eestkoste seadmise kohtumääruses märgitakse ära aeg, millal hiljemalt kohus otsustab eestkoste pikendamise või lõpetamise, kuid see periood ei või olla pikem, kui viis aastat (TsMS § 526). Kui järelevalve käigus selgub, et eestkoste on seatud liiga piiravalt ja eestkostetav on tegelikult võimeline suuremas ulatuses tehinguid tegema, kui see kohtu poolt paika on pandud, tuleks kohtul eestkoste ulatust muuta.

Kui eestkostja saab teada asjaoludest, mis võimaldavad eestkoste lõpetada, peab ta sellest teatama kohtule ja valla- või linnavalitsusele. Sama kehtib asjaolude kohta, mis võimaldavad eestkostja ülesandeid piirata või laiendada. Kohus otsustab eestkoste lõpetamise, piiramise või laiendamise omal algatusel või eestkostja, valla- või linnavalitsuse või eestkostetava avalduse alusel (PKS § 206 lg 2).

Eestkoste pikendamise menetlus sarnaneb eestkoste seadmisega. Kohus võib eestkoste pikendamiseks või eestkoste aluste äralangemise tuvastamiseks määrata ekspertiisi.

Kui kohus on määranud piiratud teovõimega isiku õiguste ja huvide kaitseks talle osas või kõigis eluvaldkondades eestkostja, kuid isiku eestkostevajadus muutub, saab kohus PKS § 206 lg 2 ja TsMS § 529 lg 1 järgi teha muudatusi eestkostja ülesannete ringis või eestkoste lõpetada. Kohus peab hoolitsema selle eest, et isiku üle seatud eestkoste ei kehtaks kauem kui vajalik ning eestkostja ülesannete ring vastaks isiku eestkostevajadusele (Riigikohtu 23.10.2015 määrus nr [3-2-1-73-15](#)).

TsMS § 529 lg 1 lubab ka enne eestkoste seadmise kohtumääruses kindlaks määratud aega vajadusel eestkostet lõpetada või eestkostja ülesannete ringi muuta: „Kohus lõpetab eestkoste, kitsendab eestkostja ülesannete ringi või laiendab eestkostetava iseseisvalt tehingute tegemise õigust, kui eestkostja määramise alused on täielikult või osaliselt ära langenud.“

8. Eestkoste lõppemine

PKS § 195 näeb ette, et eestkoste lõpeb:

- 1) eestkostetava surmaga;
- 2) vanema hooldusõiguse taastumisega;
- 3) eestkostetava lapsendamisega;
- 4) eestkostetava täisealiseks saamisega.

Eestkostja ja valla- või linnavalitsus peavad kohtule nimetatud asjaoludest teatama.

Kui eestkostetav tunnistatakse surnuks või kui tuvastatakse tema surmaaeg, lõpeb eestkoste surnuks tunnistamise või surmaaaja tuvastamise määruse jõustumisega (PKS § 196).

Kohus võib eestkostja vabastada, kui eestkostja oma kohustuste olulise rikkumise tõttu või muul põhjusel ei vasta enam eestkostjale esitatavatele nõuetele või kui eestkostja ülesannete jätkumine kahjustaks eestkostetava huve. Kohus vabastab eestkostja omal algatusel või õigustatud huvi omava isiku taotluse alusel. Kohus võib eestkostja vabastada ka eestkostja enda avalduse alusel. Eestkostja vabastamisel teeb kohus korralduse eestkoste edasiseks teostamiseks. Kui eestkostet teostab mitu isikut ühiselt ja vabastatakse ainult üks eestkostja, täidab eestkostja ülesandeid edasi teine eestkostja (PKS § 197).

Kohus vabastab juriidilisest isikust või KOV-ist eestkostja ja määrab teise eestkostja, kui see on eestkostetava huvides ja eestkostekohustust on valmis täitma eestkostjaks sobiv füüsiline isik. KOV-ist eestkostja võib tema taotlusel vabastada ka siis, kui kohus leiab, et PKS § 176 lõike 2 või § 205 lõike 3 kohaselt on teine KOV eestkostetavaga oluliselt tugevamalt seotud. Kohus peab enne määruse tegemist juriidilise isiku või valla- või linnavalitsuse ära kuulama (PKS § 198 lõiked 1 ja 3).

KOV ja juriidiline isik peavad vähemalt üks kord aastas kontrollima PKS § 198 lõikes 1 nimetatud eelduste olemasolu ning esitama kohtule avalduse niipea, kui nad saavad eelduste täitmisest teada (PKS § 198 lg 2).

Eestkostja peab enda vabastamise korral eestkostetavale välja andma valitsetava vara ja esitama vara valitsemise kohta aruande (PKS § 199).

Eestkostjal on õigus eestkostet teostada, kuni ta enda eestkostja ülesannetest vabastamisest teada saab või peab teada saama. Sellele ei või tugineda isik, kes eestkostjaga tehingut tehes eestkostja vabastamisest teadis või pidi teadma (PKS § 200).

Eestkoste ei lõpe eestkostja surmaga. Sellisel juhul määratakse uus eestkostja. Eestkostja surmast peavad tema pärijad viivitamata kohtule teatama. Kui eestkostjateks on määratud mitu isikut ühiselt, peab eestkostja teise eestkostja surmast viivitamata teatama (PKS § 201).

TsMS § 529 kohaselt otsustab kohus eestkoste lõpetamise, kui alused on ära langenud. Kohus saab eestkoste lõpetamise otsustada ka omal algatusel. Eestkoste ei lõpe automaatselt.

TsMS § 531 lg 1 kohaselt eestkostemenetlust lõpetav kohtumäärus, muu hulgas eestkostja määramise, tema ametiaja pikendamise, eestkoste lõpetamise või eestkostja ülesannete ringi muutmise määrus, kehtib ja kuulub täitmisele alates määruse teatavakstegemisest eestkostjale.